

70. Аманжол
француз
архивы

КЕҢЕС НҰРПЕЙІС
ШЫҒАРМАЛАР ЖИНАҒЫ

ӘОЖ 94 (574)
КБЖ 63.3 (5 Қаз)
К 31

Баспаға Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының Ғылыми кеңесінде ұсынылған

Редакция алқасы:

Х.М. Әбжанов (жауапты редактор), С.О. Смағұлова, Н.Ә. Атығаев,
Қ.С. Алдажұманов, Т.Ә. Нұрпейісов, Д.А. Рахымқұлов

Құрастырғандар:

С.О. Смағұлова, тарих ғылымдарының докторы;
Г.Ж. Өскембаева, тарих ғылымдарының кандидаты

К 31 Кеңес Нұрпейіс. Шығармалар жинағы / Құраст.: С.О. Смағұлова, Г.Ж. Өскембаева. – Алматы: «Елтаным баспасы», 2015. – 344 бет + 16 бет суретті жапсырма.

ISBN 978-601-7348-68-7

Кітапта тарихшы ғалым, академик Кеңес Нұрпейістің мерзімді баспасөз беттеріне жарық көрген мақалалары мен ғылыми конференцияларда баяндалған еңбектері топтастырылып отыр. Автордың еңбектерінде тарих ғылымында өзекті болған ХХ ғасырдағы ұлт зиялыларының қоғамдық-саяси қызметі, 1916 ж. ұлт-азаттық қозғалыс барысы, аштық, қуғын-сүргін, тұлғатану және т.б. мәселелер көтерілген.

Жинақ гуманитарлық ғылымдар саласы мамандарына, жоғары оқу орындарының студенттері, магистранттары мен оқытушыларына, сондай-ақ, көпшілік оқырман қауымға арналған.

ӘОЖ 94 (574)
КБЖ 63.3 (5 Қаз)

ISBN 978-601-7348-68-7

© Ш.Ш. Уәлиханов атындағы
Тарих және этнология институты, 2015
© Құраст. Смағұлова С., Өскембаева Г., 2015

АҢДАТУ

Тәуелсіздік пен мемлекеттіліктің бір де болса бірегей нышаны – төл тарихтың бары мен жоғын бұрмалаусыз, боямасыз, тек ақиқат биігінен зерделеу. Мұндай талаптың тарихты түзуші ғылымға да, сұранысты туындатушы тәуелсіздік пен мемлекеттілікке де бірдей қатысы бар. Откеннің тәжірибесі мен тағылымы қаншалықты әділ зерттелсе хәм насихатталса, тарихи санасы оң қалыптасқан халық бүгінгі үдерістің еоншалықты белсенді әрі өскелең субъектісі бола алады екен. Демек, тарихи сананың кемелдігі болашаққа берілген кепілдік, ал әлжуаздығы ұлттық қауіпсіздікке төнген қатермен пара-пар.

Отандық тарих ғылымының тәуелсіздік тұсындағы ілгерілеуі мен іркілісі, тапқаны мен жеңісі, бүгінгі танымдық қарымы мен болмыс-бітімі кеңестік жылдары қалыптасқан зерттеушілер шоғырының қалтқысыз ізденістерімен анықталды. Сөздің реті келгенде айтатынымыз, 1965-1975 жж. аралығын Қазақстан тарих ғылымының «алтын» онжылдығы деуге болады. Дәл осы онжылдықтар ішінде А. Нүсіпбеков, Г.Ф. Дахшлейгер, М. Асылбеков, Б. Төлепбаев, Б. Сүлейменов, Т. Балақаев, Р. Сүлейменов, М. Қозыбаев, К. Нұрпейісов өздерінің іргелі еңбектерімен отандық тарихнаманы байытқан тұлғалар биігіне көтерілді.

Тарих ғылымы үшін де азаттық алғаннан бергі дәуірдің бергені, болмыс-бітімі, орны мен маңызы айрықша әрі бұрынғыдан мүлде бөлек. Жаһанданудың, тәуелсіздіктің, шығармашылық еркіндіктің артықшылықтары мен жасампаз әлеуетіне сүйенген ғалымдар қысқа мерзімде тоталитарлық ойлау және жазу дағдысы аясынан шығып қана қоймай, откеннің тағылымы мен тәжірибесін ғылыми танудың әлемдік озық үлгілеріне сай еңбек етуге қабілетті екенін дәйектеді.

Тәуелсіздік пен тарих – тамырлас. Тәуелсіздіксіз отар елге қатысты тарих көші түзелмейді, кемел түзілген тарихсыз тәуелсіздіктің қадір-қасиеті ашылмайды. Азаттық таңы атқаннан бергі уақыт ішінде тарихқа қатысты мемлекеттік саясатты жүзеге асырумен, ұлттық және әлемдік тарихты зерттеумен, оқытумен, насихаттаумен дәйектелген басты нәтиже халқымыздың тарихқа кеңестік көзқарасының сені сөгіліп, жалпыадамзаттық құндылықтар мен мұраттарды бекерлемей-

МАЗМҰНЫ

Әбжанов Х. Андату	5
Алғы сөз	7
Шоқан мұрасы – халық қазынасы	14
Дорогой друг и товарищ...	
К 80-летию со дня рождения Мухтара Ауэзова.....	16
Тағдыры күрделі қайсар талант	18
Белгілі тарихшы ғалым Ақай Нүсіпбековтің туғанына 80 жыл	27
Қазақ Совет мемлекетінің құрылуы.....	29
Мәдени революция: тапқанымыз бен жоғалтқанымыз	33
Алаштың ақиқатын кім айтады?	44
51-ші жылдың ызғарлы күзі.....	54
Қазақ атын қалай қайтарып алды?	58
Америкада өткен жарты ай одан әрі жалғасын	
табатын екі жақты ғылыми байланыстың арқауын ширатты.....	68
Қос төңкеріс және Алаш қозғалысы	78
Тарих қойнауынан тартылған сыр	91
Әлімхан Ермеков ОГПУ тергеушілері алдында	97
Қилы заман құжаттары.....	101
Шежіреден – тарихқа – аңыздан – ақиқатқа	114
Қайраткер Халел Досмұхамедов	123
Елең еткізер еңбек.....	135
Тұлға (Ш. Есенов жайында).....	139
«Тарих тағылымы» деген ұғымның мағынасын	
қалай түсіну керек? (Дөңгелек үстел материалдары).....	147
Күнделікті дәптер сырлары.....	165
Тағылымды туынды.....	169
Кіші Октябрь құрбаны.....	172
М.О. Әуезов шығармаларындағы Жетісу мәселелері	178
Они боролись за независимость Казахстана,	
сегодня их идея стала реальностью	182
Тарихи шындықтан аттап өте алмаған	186
Біз А. Байтұрсыновты қалай бағалап жүрміз, ағайын?	192
Құнды деректердің құлагері	197
Қазақ интеллигенциясының әкімшіл-әміршіл жүйеге	
ғылым мен мәдениет саласындағы қарсылығы	201

Алаштың күрескер ұлы	206
Жетісу – ән өлкесі, күй өлкесі, қазақтың аршылмаған қазынасы	218
Бәрінен де шындық қымбат (Академик М.Қозыбаевтың	
мақаласын оқығанда туған кейбір ойлар).....	223
Білімге бастап ел-жұртын	227
Ғасырдың белгісі.....	233
Ата заң – өркениеттілік кепілі	236
Алғашқы екі қадам.....	239
Президент – ел тұлғасы	243
Көшбасшы	250
Аты аңызға айналған Бекмаханов	256
Мухамеджан Тынышпаев – в контексте истории.....	260
Тәртіпке бағыну – өнімді еңбек кілті.....	267
Жасқаншақтық, қорқақтық зиялыларымыздың қанына сіңіп қалған	278
Тәуелсіз Қазақстан шындық тарихын жазу үшін	
русскоцентризм идеясынан толығымен арылу қажет.....	283
Үлкен халықтың кішкентай халыққа қиянаты әлі аяқталған жоқ.....	291
Еңбегі ерен ұлттық интеллигенция (Алаш және Түркістан (Қоқан)	
автономияларына – 90 жыл)	304
Ұстаз туралы үзік сыр	325
Көмусіз қалған боздақтар	329